

Η έννοια της δημιουργικότητας στην αγωγή

Το πρόταγμα του σήμερα:

ραγδαία μεταβαλλόμενο παγκόσμιο τοπίο, όπου ανακύπτουν πολύπλοκα προβλήματα, διαρκώς εξελισσόμενης καθημερινότητας, με καταιγιστική διείσδυση της τεχνολογίας, νέα πολυπολιτισμικά κοινωνικά πλαίσια, σ' ένα παραδοσιακό και άκαμπτο σύστημα με «συντηρητικές» προκαταλήψεις όσον αφορά την αγωγή παιδιών πρώιμης παιδικής ηλικίας

η “δημιουργικότητα” προβάλλει ως **διέξοδος**

η δημιουργικότητα είναι τάση του ανθρώπου να ενεργοποιείται προς δημιουργία, δηλαδή να αλλάζει και να αναπροσαρμόζεται μέσα από μια διαρκή διαλεκτική με το περιβάλλον του

η «δημιουργικότητα» είναι ο **καμβάς της καινοτομίας**

Προβληματισμοί:

Είστε δημιουργικοί;

Η δημιουργικότητα είναι έμφυτη;

Ποια είναι η σχέση μεταξύ δημιουργικότητας και ευφυΐας;

Ποια η σχέση δημιουργικότητας και εργατικότητας;

Καλλιεργείται η δημιουργικότητα στην εκπαίδευση;

Υπάρχουν τρόποι εντοπισμού των δημιουργικών παιδιών;

Είναι η δημιουργική διεργασία μια ευχάριστη δραστηριότητα;

Δημιουργική διαδικασία;

Δημιουργικό προϊόν;

Νοημοσύνη vs Δημιουργικότητα

Η νοημοσύνη παρέχει τα εργαλεία και τις δεξιότητες για την επεξεργασία πληροφοριών και την ανάπτυξη ιδεών, ενώ η δημιουργική σκέψη αξιοποιεί αυτές τις δεξιότητες για την παραγωγή πρωτότυπων λύσεων.

Η δημιουργική σκέψη εστιάζει στην παραγωγή νέων ιδεών, ενώ η νοημοσύνη εστιάζει στην κατανόηση και χρήση υπαρχουσών πληροφοριών.

Η δημιουργική σκέψη είναι πιο ποιοτική έκφανση, ενώ η νοημοσύνη έχει περισσότερο ποσοτική και αποτυπώσιμη χροιά.

Η νοημοσύνη εστιάζει στην ορθή και αποτελεσματική σκέψη, ενώ η δημιουργική σκέψη εστιάζει στην καινοτομία και την πρωτοτυπία.

Η δημιουργική σκέψη είναι σημαντική για καινοτομία, πρόοδο και λύση σύνθετων προβλημάτων ενώ η νοημοσύνη είναι σημαντική για μάθηση, κατανόηση και προσαρμογή σε νέες καταστάσεις.

Νοημοσύνη vs Δημιουργικότητα

Η δημιουργικότητα συνδέεται με διαίσθηση και συναισθήματα, απαιτεί θάρρος για ανάληψη ρίσκου και αποτυχία, ενώ η νοημοσύνη συνδέεται με λογική και ανάλυση, εστιάζει σε ορθή σκέψη και αποφυγή λαθών.

Η δημιουργική σκέψη βασίζεται στον πειραματισμός και ανάληψη ρίσκου όπως δοκιμές και λάθη, χωρίς φόβο αποτυχίας, για εύρεση νέων λύσεων, ενώ η νοημοσύνη βασίζεται σε ακολουθία λογικών κανόνων, σκέψη βασισμένη σε λογική, ανάλυση και αιτιότητα.

Ως προς την επίλυση προβλημάτων η συνειρμική σκέψη λειτουργεί ως σύνδεση άσχετων εννοιών για νέες ιδέες και οπτικές γωνίες, ενώ η νοημοσύνη εστιάζει σε υφιστάμενα προβλήματα και εύρεση λύσεων με βάση δεδομένη γνώση.

Η δημιουργικότητα τροφοδοτείται κυρίως με ιδέες, ενώ η νοημοσύνη με λογικές σκέψεις.

Νοημοσύνη vs Δημιουργικότητα

δύο διαφορετικές ικανότητες, που όμως δεν είναι άσχετες ή ανεξάρτητες, αλλά ούτε και ταυτίζονται απολύτως
αλληλοσυμπληρώνονται ενόψει της επίλυσης καθημερινών προβλημάτων

διάκριση

- ✓ η δημιουργικότητα συχνά ορίζεται ως η διαδικασία ανάπτυξης νέων και πρωτότυπων ιδεών, εννοιών ή λύσεων σε προβλήματα ή κάποιου προϊόντος νέου και χρήσιμου, να σκέφτεται έξω από τα καθιερωμένα πλαίσια προκειμένου να βρίσκει νέες λύσεις – δημιουργία νέας γνώσης
- ✓ η νοημοσύνη ορίζεται ως η ικανότητα να κατανοεί, να επεξεργάζεται και να εφαρμόζει πληροφορίες, να λύνει προβλήματα, να μαθαίνει καθώς και της σκόπιμης προσαρμογής, της διαμόρφωσης και επιλογής σε πλαίσια – κατανόηση και εφαρμογή της υφιστάμενης γνώσης

Διάκριση της αποκλίνουσας από τη συγκλίνουσα μορφή σκέψης

προϋποθέτουν την αφομοίωση και επεξεργασία της πληροφορίας σε συνεργασία με τη μνήμη,

η θεμελιώδης διαφορά τους έγκειται στον τρόπο με τον οποίο θέτουμε, προσεγγίζουμε και επεξεργαζόμαστε το πρόβλημα

η συγκλίνουσα σκέψη αφορά τη λογικοαναλυτική διαδικασία, που αξιοποιώντας συστηματικά όλα τα δεδομένα, τις διαθέσιμες πληροφορίες και τις εμπειρίες, αναλύει, ταξινομεί, συγκρίνει, συνδυάζει και συνθέτει, παραστάσεις και έννοιες κατά τρόπους που ορίζουν οι κανόνες της λογικής, ώστε να οδηγηθεί σε μία μόνο λύση ή συμπέρασμα, κοινώς αποδεκτά. Ελέγχεται από την κριτική σκέψη με τάση για συμμόρφωση

Η αποκλίνουσα σκέψη, αναφέρεται στη δημιουργική, συνθετική, ανιχνευτική διαδικασία, που αφετηρία της έχει την επεξεργασία της πληροφορίας. Κατά την εκκίνησή της μπορεί να χαρακτηρίζεται από ελλιπή δεδομένα. Επεξεργάζεται τα δεδομένα μέσα από το μετασχηματισμό, τον επαναπροσδιορισμό, την ανασύσταση, την αναδιάρθρωση, τη σύνθεση εύστοχων συνδυασμών, την επανατοποθέτηση υπό νέα πτυχή απέναντι στο πρόβλημα, τη διαμόρφωση διευρυμένων και εναλλακτικών οπτικών προσέγγισης του προβλήματος.

Δημιουργική σκέψη – Δημιουργικότητα

- ✓ νοητική διαδικασία που έχει ως αποτέλεσμα την παραγωγή ιδεών ταυτόχρονα «καινούριων» (πρωτότυπων) και χρήσιμων
- ✓ ζητούμενο είναι η παραγωγή-επινόηση νέων ιδεών
- ✓ είναι η διαδικασία συνθετικής επινόησης ιδεών, που παράγει πολλούς και πρωτότυπους τρόπους λύσης προβλημάτων και οργάνωσης υλικού
- ✓ με ευελιξία και ροή σκέψεων, παράγει πολυάριθμες και ποικίλες ιδέες από τις οποίες τελικά αξιολογεί και επιλέγει αυτήν που ανταποκρίνεται ικανοποιητικά στις απαιτήσεις
- ✓ καταλήγει στην παραγωγή «έργου-προϊόντος» καινούριου και ταυτόχρονα κατάλληλου, που ωστόσο είναι κοινά αποδεκτό ως χρήσιμο ή ικανοποιητικό

Δημιουργική σκέψη – Δημιουργικότητα

- ✓ αποτελεί τρόπο συμπεριφοράς απέναντι σε προβληματικές καταστάσεις
- ✓ συμπεριφορά-στάση, η οποία να εκδηλώνεται με εφευρετικότητα, σύνθεση και σχεδιασμό
- ✓ εκδηλώνεται με την περιέργεια και τη φαντασία
- ✓ είναι συνδεδεμένη με ορισμένα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας
- ✓ αξίωμα αποτελεί ότι η φαντασία, η έμπνευση, η διαίσθηση, η δημιουργία ιδεών, οφείλουν να συναρμόζονται και να αλληλεπιδρούν με τη μνήμη και την ικανότητα των υπολογισμών
- ✓ συνεργάζεται με τις υπόλοιπες νοητικές διεργασίες, βρίσκεται σε δυναμική αλληλεπίδραση με τη μνήμη και την κριτική σκέψη

Δημιουργική σκέψη – Δημιουργικότητα

- ✓ αποτελεί μια νέα οπτική, για έναν για καλύτερο προσανατολισμό σε νέες συνθήκες
- ✓ όταν αντιμετωπίζει ένα πρόβλημα, προσανατολίζεται προς όλες τις πιθανές ιδέες και λύσεις
- ✓ εμπεριέχει την διεπιστημονική προσέγγιση, ως προνομιακή μέθοδος για την επινόηση νοημάτων, ιδεών και δράσεων που χαρακτηρίζονται από καινοτομία, διορατικότητα, πρωτοτυπία
- ✓ αποτελεί προϋπάρχουσα προδιάθεση, είναι ένα είδος αυτοπραγμάτωσης
- ✓ χρειάζονται θετικές συνθήκες καλλιέργειας έτσι ώστε η εγγενής αυτή τάση να μετασχηματιστεί σε λειτουργική ικανότητα

Δημιουργική σκέψη – Δημιουργικότητα

- ✓ χαρακτηρίζεται από πρωτοτυπία (όχι ως αυτοσκοπό), πνεύμα προσαρμογής και τη φροντίδα για μια συγκεκριμένη πραγματοποίηση
- ✓ είναι αποτέλεσμα προσπάθειας, της διαρκούς εγρήγορσης ενός ατόμου που είναι προσανατολισμένο στην αναζήτηση ιδεών
- ✓ εμπεριέχει την παρατήρηση και την εμμονή, τη συνεχή προσπάθεια και την εργατικότητα, τη βαθιά μελέτη των δεδομένων, απαιτεί «προσήλωση» ενώ συνεπικουρείται από την έμπνευση και την ασυνείδητη «σκέψη»

Λειτουργικά ορίζεται ως η ικανότητα:

- που αποσκοπεί στη δημιουργία ενός νέου, σπάνιου και απίθανου προϊόντος που προβάλλει ως πρωτοποριακή λύση σε κάποιο συνειδητοποιημένο πρόβλημα,
- η λύση αυτή ή το δημιουργικό προϊόν προέρχεται από ένα ευρύ φάσμα εμπειριών, πληροφοριών και επεξεργασμένων γνώσεων που διαθέτει ο δημιουργός του,
- πηγάζει μέσα από την επεξεργασία της ανάλυσης και της σύνθεσης των πληροφοριών του προαναφερθέντος γνωστικού φάσματος, με στοιχεία της εμπειρίας ή της φαντασίας,
- υπόκειται σε ανασύνθεση, αναδόμηση και επαναχρησιμοποίηση των επιμέρους στοιχείων, ώστε να προκύπτουν λύσεις μέσα από νέες οπτικές

Λειτουργικά ορίζεται ως η ικανότητα:

- η διαδικασία αυτή μπορεί να καταλήγει σε κάποιο δημιουργικό προϊόν ή να υλοποιείται μέσω του προϊόντος το οποίο θα πρέπει να γίνει αποδεκτό και να καταξιωθεί και από άλλους πέρα από το υποκείμενο που το δημιουργεί

Κριτήρια της δημιουργικότητας

τάση του ατόμου να είναι διαρκώς και ενεργά ευαισθητοποιημένο στα προβλήματα του περιβάλλοντος, ανοιχτό στην εμπειρία και την πληροφορία

ικανότητα αναλυτικής σκέψης και επεξεργασίας

νοητική ευχέρεια/ευλυγισία

ικανότητα συνδυασμού και σύνθεσης

δυνατότητα επίτευξης μετασχηματισμών

τόλμη εναλλακτικού τρόπου σκέψης

Κριτήρια της δημιουργικότητας

οικειότητα με το πολύπλοκο, το ασύμμετρο και το ατελές
εμπιστοσύνη στον αυθόρμητο, ενορατικό και αυτόνομο τρόπο σκέψης
αφοσίωση στην «επιδίωξη» που υποστηρίζεται από επιμονή, υπομονή και
αντοχή
ικανότητα του χειρισμού της ανομοιομορφίας, (αταξία της
δημιουργικότητας)
τάση περιέργειας ως κινήτρου έμπνευσης, που τροφοδοτεί την επιμονή
και ωθεί στο να τίθενται ερωτήματα, να αμφισβητούνται, να
ερμηνεύονται και να αναζητούνται νέες οπτικές και λογικές, ενώ οδηγεί
στην ειλικρινή αναζήτηση απαντήσεων

Στάδια – φάσεις της δημιουργικής διαδικασίας

- (α) προετοιμασίας, (παρατήρηση, διατύπωση του προβλήματος ή της πρόκλησης, συλλογή πληροφοριών και δεδομένων, ανάλυση και κριτική προσέγγιση)
- (β) επώασης (εκκόλαψη), αποστασιοποίηση και παραίτηση της συνειδητής προσπάθειας και αναστολή του συνειδητού ελέγχου, επαναδιατύπωση, απελευθέρωση από εδραιωμένες πεποιθήσεις, χαλάρωση, ελεύθερη νοητική περιήγηση και ενθάρρυνση τυχαίας σκέψης)
- (γ) έμπνευση-έλλαμψης, ξαφνική στιγμή σύλληψης της ιδέας και συνειδητοποίηση της αξίας και χρησιμότητάς της, ανάδυση της λύσης (Aha!)
- (δ) αξιολόγησης (επαλήθευση) και εφαρμογή (πειραματισμός), κριτική προσέγγιση, εγκυρότητα, κριτήρια χρησιμότητας, καταλληλότητας, αποτελεσματικότητας, επικοινωνία της ιδέας και πάντα με την εκδοχή της αναθεώρησης

Καλλιέργεια της δημιουργικότητας

εξερεύνηση σε ποικίλα και ανομοιόμορφα περιβάλλοντα αυτενέργειας
και ενεργητικής διερεύνησης

αυτενέργεια, αλληλεπίδραση

ανάληψη πρωτοβουλιών

ευκαιρίες αυτοέκφρασης

ευκαιρίες προσαρμογής σε διαρκώς μεταβαλλόμενα περιβάλλοντα

σεβασμός στις ασυνήθιστες ιδέες

μαθαίνω πώς να ξεμαθαίνω

σύνδεση της μάθησης με τη ζωή

αγάπη για τον πειραματισμό και τη «δοκιμή»

Καλλιέργεια της δημιουργικότητας

υπάρχει ευρύ πλαίσιο στην διαχείριση του «χρόνου»
αίσθηση συμβατότητας με την ποικιλία και τη διαφορά
εκδήλωση των συναισθημάτων
εστίαση στην παρατηρητικότητα
αναζήτηση «σχέσεων»
εναλλαγή των «πλαισίων»
ενίσχυση της περιέργειας (αναζήτηση vs αποδοχής)
αποφυγή της αυτο-συμόρφωσης/αυτό-διόρθωσης /αυτό-κριτικής
αναζήτηση ιδεών έξω από κάθε «όριο/σύμβαση»
απελευθέρωση της περιπλάνησης της «σκέψης» / απόδραση από αδιέξοδα
εξοικείωση με την «ευρετική» ενασχόληση

Καλλιέργεια της δημιουργικότητας

«μόχλευση» της σκέψης π.χ. υποθετικά σενάρια, αντίκτυποι υποθετικών αλλαγών, μελλοντικές προβλέψεις, ιδέες εφαρμογών, πολλαπλή/εναλλακτική αξιοποίηση, συνδυασμοί, διαπίστωση ομοιοτήτων/αναλογιών κλπ.

απόδραση από τις «ρουτίνες»

κατανομή και διάθεση σχετικού «χρόνου»

καλλιέργεια της ικανότητας να «εκφράζονται» ξεκάθαρα και κατανοητά οι ιδέες (σύντομα και περιγραφικά)

καταγραφή των ιδεών

επικοινωνία των ιδεών και ομαδοσυνεργατική αλληλεπίδραση ανάπτυξης των ιδεών

ανάληψη «ρίσκου»

Υπέρβαση του φόβου του «λάθους»

Καλλιέργεια της δημιουργικότητας

οπτικοποίηση των ιδεών, χρήση νοητικών χαρτών και διαγραμμάτων ροής
πρόκληση της διαρκούς αυτό-βελτίωσης

εμπλουτισμός των

γνώσεων/εμπειριών/αναπαραστάσεων/αντεπιχειρημάτων ως πηγή
έμπνευσης

Αρνητικοί παράγοντες/εμπόδια

καθήλωση του ατόμου στη συνήθεια, στα κεκτημένα, στις τεχνικές της επανάληψης και της εξάρτησης,

η απόλυτη εμπιστοσύνη στη λογική

οι καθιερωμένες αντιλήψεις για την ευφυΐα με υπόβαθρο το δείκτη νοημοσύνης

ο φόβος παρέκκλισης και η κοινωνική συμμόρφωση

η ανησυχία για τις «αλλαγές»

η έλλειψη ψυχικής ασφάλειας

η έλλειψη προσήλωσης

η έλλειψη εμπιστοσύνης στον εαυτό του

η επιδίωξη της ομοιομορφίας

ο εφησυχασμός της ρουτίνας

Αρνητικοί παράγοντες/εμπόδια

η τελειομανία

ο αυταρχισμός

το συμβατικό

η επιδίωξη της «ασφάλειας» του σίγουρου

η αποδοχή του «αλάθητου» των καθιερωμένων

ο φόβος της αξιολόγησης, της αποτυχίας και της γελοιοποίησης

ο φόβος της διακινδύνευσης

φυγοπονία για την εξεύρεση εναλλακτικών λύσεων

καθιερωμένοι κοινωνικοί κανόνες και συμβατικότητες

το ρυθμισμένο «περιβάλλον» που προσφέρει έτοιμες λύσεις

η αναζήτηση προκαθορισμένων απαντήσεων

Χαρακτηριστικά δημιουργικού ατόμου

Έντονη περιέργεια

Ευαισθησία για τα συμβάντα στον περίγυρο

Συλλαμβάνει τα κρίσιμα σημεία στη δομή και στην πορεία των δεδομένων

Ζει έντονα

Διαβλέπει νέες δομές, θεμελιώδη μεγέθη και διαδικασίες επίλυσης προβλημάτων

Μεταφράζει τις λύσεις που συλλαμβάνει κατά ποικίλους τρόπους:
ζωγραφική, δραματοποίηση, τεχνικά μέσα

Παράγει έργα που διέπονται από πρωτοτυπία και ανθεκτικότητα στο χρόνο

Έρχεται σε σύγκρουση με την κυρίαρχη νοοτροπία και την αμφισβητεί

Αξιοποιεί τη μάθηση σε ανάλογες και εντελώς διαφορετικές καταστάσεις

Χαρακτηριστικά δημιουργικού ατόμου

Προσαρμόζεται εύκολα σε νέες καταστάσεις

Απεχθάνεται τις ρουτίνες

Παράγει νέες ιδέες και λύσεις για κοινά και γνωστά προβλήματα